

ভাৰতীয় আৰ্য্যভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ ৰূপৰেখা

পালি-প্ৰাকৃত-অপভ্ৰংশৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্ক

ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাসমূহৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাস অত্যন্ত প্ৰাচীন আৰু বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ। ভাৰত-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ এটা শাখা হিচাপে ভাৰতলৈ অহা আৰ্য্যসকলৰ ভাষাই সময়ৰ সোঁতত বিভিন্ন পৰিৱৰ্তনৰ মাজেৰে পাৰ হৈ আহিছে। প্ৰধানকৈ ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাসক তিনিটা স্তৰত ভাগ কৰা হয়:

১. প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষা (খ্ৰী.পূ. ১৫০০ – খ্ৰী.পূ. ৫০০)

এই স্তৰটো আৰ্য্যসকলৰ ভাৰত আগমনৰ লগে লগেই আৰম্ভ হয়। এই যুগৰ ভাষাক ঘাইকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি:

- **বৈদিক সংস্কৃত:** বেদ, ব্ৰাহ্মণ, আৰণ্যক আৰু উপনিষদসমূহ এই ভাষাতেই ৰচিত হৈছিল। ইয়াৰ ব্যাকৰণ আছিল যথেষ্ট জটিল।
- **লৌকিক বা ধ্ৰুপদী সংস্কৃত:** পাণিনিৰ ব্যাকৰণৰ দ্বাৰা সংস্কৃত হোৱাৰ পিছত ই এক নিৰ্দিষ্ট ৰূপ পায়। কালিদাস, ভৰভূতি আদিৰ সাহিত্যসমূহ এই স্তৰৰ অন্তৰ্গত।

২. মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষা (খ্ৰী.পূ. ৫০০ – খ্ৰী. ১০-১১ শতিকা)

সংস্কৃত ভাষাৰ জটিলতাৰ পৰা ফালৰি কাটি আহি জনসাধাৰণে ব্যৱহাৰ কৰা কথিত ৰূপবোৰেই এই স্তৰত প্ৰাধান্য পায়। ইয়াক সাধাৰণতে 'প্ৰাকৃত' ভাষা বুলি জনা যায়। ইয়াৰ বিকাশত তিনিটা উপ-স্তৰ দেখা যায়:

- **প্ৰথম স্তৰ (পালি):** বুদ্ধদেৱৰ ধৰ্মোপদেশসমূহ এই ভাষাত সংৰক্ষিত হৈছিল। অশোকৰ শিলালিপিবোৰতো ইয়াৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়।
- **দ্বিতীয় স্তৰ (প্ৰাকৃত):** শৌৰসেনী, পৈশাচী, মহাৰাষ্ট্ৰী, মাগধী আৰু অৰ্ধ-মাগধী— এই পাঁচটা প্ৰধান প্ৰাকৃত এই স্তৰতে বিকশিত হয়।
- **তৃতীয় স্তৰ (অপভ্ৰংশ):** প্ৰাকৃত ভাষাৰ অধিক সৰলীকৃত আৰু জনজাতীয় প্ৰভাৱিত ৰূপেই হ'ল অপভ্ৰংশ। আধুনিক ভাৰতীয় ভাষাসমূহৰ ইয়েই প্ৰত্যক্ষ উৎস।

৩. আধুনিক ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষা (খ্ৰী. ১০-১১ শতিকাৰ পৰা বৰ্তমানলৈ)

অপভ্রংশৰ স্তৰ অতিক্ৰম কৰি খ্ৰীষ্টীয় দশম-একাদশ শতিকাৰ পৰা ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলত আধুনিক ভাষাসমূহৰ জন্ম হয়। মাগধী অপভ্রংশৰ পৰা অসমীয়া, বঙালী আৰু ওড়িয়া ভাষাৰ উৎপত্তি হৈছে।

আধুনিক ভাষাৰ কিছু উদাহৰণ:

অপভ্রংশৰ উৎস	আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা
মাগধী অপভ্রংশ	অসমীয়া, বঙালী, ওড়িয়া, মৈথিলী, ভোজপুৰী
শৌৰসেনী অপভ্রংশ	হিন্দী, পাঞ্জাবী, গুজৰাটী, ৰাজস্থানী
মহাৰাষ্ট্ৰী অপভ্রংশ	মাৰাঠী

অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম আৰু ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাস নিৰীক্ষণ কৰিলে দেখা যায় যে ইয়াৰ শিপা প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাৰ মাজত নিহিত হৈ আছে। পালি, প্ৰাকৃত আৰু অপভ্রংশ— এই তিনিওটা স্তৰ অতিক্ৰম কৰিয়েই অসমীয়া ভাষাই বৰ্তমানৰ স্বতন্ত্ৰ ৰূপ লাভ কৰিছে।

তলত এই ভাষাসমূহৰ সৈতে অসমীয়াৰ সম্পৰ্ক আলোচনা কৰা হ'ল:

১. পালি ভাষাৰ সৈতে সম্পৰ্ক

পালি হ'ল মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাৰ প্ৰথম স্তৰ। যদিও বৌদ্ধ ধৰ্মৰ ধৰ্মগ্ৰন্থসমূহ পালি ভাষাত ৰচিত হৈছিল আৰু ইয়াৰ মূল কেন্দ্ৰ মধ্যদেশ আছিল, তথাপিও অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত বহুতো **তদ্ভৱ শব্দ**ৰ মূল পালি ভাষাত বিচাৰি পোৱা যায়। সংস্কৃতৰ জটিল যুক্তাক্ষৰবোৰ পালি ভাষাত সৰল হৈছিল, যিটো ধাৰা পাহলৈ অসমীয়াতো অব্যাহত থাকে।

২. প্ৰাকৃত ভাষাৰ সৈতে সম্পৰ্ক

প্ৰাকৃত ভাষাৰ স্তৰটো অসমীয়া ভাষাৰ বাবে অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। ভাষাবিদসকলৰ মতে, প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাৰ পূৰ্বী শাখাৰ মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হৈছে।

- মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই অসমীয়া, বঙালী আৰু ওড়িয়া— এই তিনিওটা ভাষাৰ এক উমৈহতীয়া পূৰ্বপুৰুষ গঢ়ি উঠিছিল।
- মাগধী প্ৰাকৃতৰ উচ্চাৰণ ৰীতি (যেনে— 'স'ৰ উচ্চাৰণ 'শ' হোৱা বা 'ৰ' আৰু 'ল'ৰ সালসলনি) অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনিতত্ত্ব এতিয়াও দেখিবলৈ পোৱা যায়।

৩. অপভ্ৰংশৰ সৈতে সম্পৰ্ক

মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাৰ অন্তিম স্তৰ হ'ল অপভ্ৰংশ। ড° বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে, মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা এটি 'কামৰূপী অপভ্ৰংশ' বা 'পূৰ্বী অপভ্ৰংশ'ৰ সৃষ্টি হৈছিল।

- এই অপভ্ৰংশ স্তৰতেই অসমীয়া ভাষাৰ নিজা বৈশিষ্ট্যবোৰে দানা বান্ধিবলৈ আৰম্ভ কৰে।
- সপ্তম শতিকাত অসম ভ্ৰমণ কৰা হিউৱেন চাঙে কামৰূপৰ ভাষা মধ্য ভাৰতৰ ভাষাতকৈ অলপ সুকীয়া বুলি উল্লেখ কৰিছিল, যিয়ে সেই সময়ৰ অপভ্ৰংশ স্তৰটোকেই সূচাইছে।

ভাষিক ক্ৰমবিকাশৰ ধাৰা:

অসমীয়া ভাষাৰ এই সম্পৰ্কক এটা সৰল ৰেখাৰ সহায়ত এনেদৰে দেখুৱাব পাৰি:

প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্য্য (সংস্কৃত)

মধ্য ভাৰতীয় আৰ্য্য (পালি / প্ৰাকৃত)

মাগধী প্ৰাকৃত / পূৰ্বী অপভ্ৰংশ

অসমীয়া ভাষা

মূল বৈশিষ্ট্যসমূহ:

- **শব্দসম্ভাৰ:** অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰায় ৯০ শতাংশতকৈও অধিক শব্দৰ উৎস হ'ল প্ৰাকৃত আৰু অপভ্ৰংশৰ মাজেৰে অহা সংস্কৃত শব্দ (তদ্ভৱ)।
- **ধ্বনি পৰিৱৰ্তন:** সংস্কৃতৰ 'অক্ষি' শব্দটো প্ৰাকৃতত 'অচ্ছি' হৈ অসমীয়াত 'চকু' হৈছে। ঠিক তেনেদৰে 'মৎস্য' > 'মচ্ছ' > 'মাছ'।
- **ব্যাকৰণ:** সংস্কৃতৰ জটিল কাৰক আৰু বিভক্তিৰ ৰূপবোৰ প্ৰাকৃত আৰু অপভ্ৰংশৰ মাজেৰে আহি অসমীয়াত যথেষ্ট সৰল হৈ পৰে।

গতিকে ক'ব পাৰি যে পালি-প্ৰাকৃত-অপভ্ৰংশ হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ একো একোটা খোজ। ইয়াৰ
ভিতৰত মাগধী প্ৰাকৃত আৰু ইয়াৰ পৰা উদ্ভূত পূৰ্বী অপভ্ৰংশই অসমীয়া ভাষাৰ পোনপটীয়া জননীস্বৰূপ।

